Harry Salmenniemi

60-100

60

Dystopiassa vuonna 2060 yhä harvempi saavuttaa 90 vuoden iän, koska monisairastavuus, muistisairaudet sekä erityisesti gerastenia ovat lisääntyneet. Kehityskulku on muuttunut huonompaan jo vuosikymmeniä aikaisemmin, kun stressi, kiire, piittaamattomuus ja kyynisyys saavat vallan. Eutanasian salliminen tulee tarpeeseen, jotta että ihmiset saavat armollisen tavan poistua tästä helvetistä, jota todellisuudeksikin kutsutaan.

61

Suomessa on merkittävä määrä yli 60-vuotiaita ihmisiä, jotka väittelevät tohtoreiksi ja uudelleen kouluttautuvat. Henkinen hyvinvointi ja aivojen treenaaminen tukevat myös fyysistä jaksamista. Kansanterveys ja kansantalous kiittävät.

62

Ihmiset eivät ole diagnooseja.

63

Minun täytyi katsoa kelloani. Oudot taivaankappaleet saivat epäilemään aikaa. Tahdoin vakuuttua siitä, että aika on yhä olemassa. Veri kulki sisälläni, se liikkui jäsenestä toiseen. Aikaa vastaan ei ollut asetta. Se eteni. Tuntui, että aika kasvoi ja minä vähenin.

64

Hyvinvointivaltion rahoituksen kestävyyttä voidaan mitata yksinkertaisella vanhushuoltosuhteella, joka kertoo yli 64-vuotiaiden suhteen 15–64-vuotiaaseen väestöön. Valtiovarainministeriö julkaisi vuonna 2020 raportin, jonka mukaan edes syntyvyyden merkittävä palautuminen ei riittäisi estämään vanhushuoltosuhteen heikkenemistä. Kehityskulku on vääjäämätön.

65

Ennusteiden mukaan vuonna 2060 väestöstä reilut 30 % on yli 65-vuotiaita.

66

Istuin hetken aikaa kädet otsaani suojaamassa. Minun oli kylmä, ihoni oli kananlihalla. Mustelmat, jotka olin alkumatkasta saanut, peittivät yhä kyynärpään. Minun teki mieli maata. Olin niin väsynyt, että olisin voinut nukahtaa.

67

Suvut ja perheet pienevät, ja niihin liittyvät kontaktit vähenevät. Myös sosiaalinen tuki perheiltä ja suvuilta vähenee. Pahimmassa tapauksessa lapsiperheet jäävät yksin, ja perheiden arjesta tulee yhtä ponnistelua. Kun sukupolvien ketju katkeaa, vanhemmuus vaikuttaa mahdottomalta.

68

Kukaan lähelläni ei tiedä miten selvitä seuraavasta vuodesta, vuosikymmenistä tai elämästä nyt puhumattakaan. Tulonsiirtojen avulla he pärjäävät joten kuten, mutta tulevaisuus tuntuu kaikista ahdistavalta ja epävarmalta. Sairaiden ja köyhien asema huononee koko ajan.

69

Lapsettomilla ei ole omia lapsia huolehtimassa heistä ikääntyneinä. Nämä vaikutukset eivät ole kuitenkaan dramaattisia: vastaavaa on koettu aikaisemminkin. Silti ilo ja hämmästys, jota lastenlapset saavat aikaan, puuttuu. Sen tilalle on löydettävä jotakin muuta.

70

Vanhempi lapsistani täyttää pian kolme, toinen on muutaman viikon ikäinen. He ovat hämmästyttävän suloisia. He kasvavat, ja heillä on edessään maailma, aikuisuus ja vanhuus. Minulla ei ole mitään viisautta, jota välittää heille. En osaa valmistaa heitä maailman varalle, niin kuin minunkaan vanhempani eivät osanneet valmistaa minua maailman varalle. Meillä ei ole todellisia aseita maailmaa, vanhenemista, elämää vastaan.

71

Olen jo kauan aikaa sitten lakannut olemasta keskipiste. En ole minä. Olen perheenjäsen.

72

Onnistuneessa vanhenemisessa keskeistä ovat myös elämän mielekkyyden, merkityksellisyyden ja onnellisuuden kokemukset. Yksilön kannalta onnistunut vanheneminen on ennen kaikkea subjektiivinen kokemus, johon liittyy myös jo eletty elämä kokonaisuudessaan.

73

Tekoälykehityksen myötä ikäihmisten toimintakykyä mittaavat seurantasovellukset kiinnostavat yrityksiä yhä enemmän. Pyrkimyksenä on kerätä mahdollisimman paljon dataa, jotta pystytään tekemään arvioita henkilön toimintakyvystä.

Toimintakyvyn määritteleminen on kuitenkin monimutkaista. Fyysisen suorituskyvyn mittaaminen kattavasti on vaikeaa, mutta henkisen suorityskyvyn mittaaminen on lähes mahdotonta. Ihmisen oma käsitys suorituskyvystä nousee keskiöön.

74

Ihminen ei ole suorituskykynsä. Hän on jotakin muuta.

75

Kun opiskelin Roomassa, minulla oli 75-vuotias professori, joka opetti ja kirjoitti yhä täysipainoisesti.

Hän oli eräänlainen satuolento. Hän oli muistutus maailmasta, jota ei ollut vuosikymmeniin ollut olemassa. Hän ei osannut lainkaan englantia, hän ei tiennyt logiikasta mitään; sen sijaan hän osasi muinaiskreikkaa ja keskiaikaista saksaa, hän tunsi eksistantialismin ja kristillisen filosofian perinteen aukottomasti, muisti ulkoa pitkiä pätkiä Platonin ja Aristoteleen kirjoituksista. Hän oli ollut Emmanuel Levinasin ja Hans-Georg Gadamerin hyvä ystävä. Hän yritti jatkaa elämää sivistyksen keskellä, tutustua uusiin ihmisiin, etsiä lisää sivistyneitä opiskelijoita.

Kun hän vakuuttui meistä, yrityksestämme oppia, hän kutsui meidät

illalliselle ravintolaan.

Ihmettelin sitä.

Ihmettelin, miten hänellä saattoi olla meille aikaa.

76

Oli niin kylmä, ettei todellakaan olisi tarvinnut tuulla, ja kuitenkin tuuli, tuuli niin paljon että ravintoloiden pöydät, tuolit ja mainoskyltit kaatuilivat, ne toikkaroivat humalassa, kaatuivat ja tanssivat ja jälleen kaatuivat, niitä paiskautui katuun ja seiniä vasten, ja niitä paiskautui ikkunoihin. Ei satanut mutta ilma tuntui sateiselta.

Tuuli kulki kaikkien vaatteideni läpi neuvottelematta. Se kulki selkälihasten läpi, osui selkärankaan, sattui. Soitin ovikelloa ja toivoin, että professori tulisi nopeasti alas. Mutta hän ei aikonut tulla alas, sen sijaan hän kutsui minut ylös.

Olin kuvitellut, että hän asuisi ensimmäisessä kerroksessa. Hän ei todellakaan asunut: kiipesin epäuskoisena ylimpään kerrokseen asti. Tänne professori siis kiipesi lyhyillä, hintelillä jaloillaan. Olin pitänyt häntä liikuntarajoitteisena, mutta hänen luokseen johtivatkin ohuet ja jyrkät, epätasaiset ja kuluneet portaat.

Professori avasi oven hymyillen.

Suutelin häntä poskelle.

Hän oli vielä kotivaatteissa. Hän viittelöi minua sisään.

-Benvenuto, hän sanoi.

Hän sanoi haluavansa näyttää minulle paikkoja.

Heti eteisestä sai käsityksen kodin totaalisuudesta, sen suorastaan naurettavasta, kaikkialle levittäytyvästä sivistyksestä. Se oli jotakin antiikkikaupan, museon ja kirjaston välimaastosta. Kaikki seinät olivat täynnä tauluja, upotettuja veistoksia ja krusifikseja, kunnes kirjahyllyt alkoivat: kirjoja oli kattoon asti kaikissa huoneissa, niitä oli uusia ja vanhoja, monilla kielillä, joiden aakkosia en osannut lukea.

-Vieni, professore sanoi.

7

Hän vei minut olohuoneeseensa. Siellä oli kaksi suurta taulua, jotka näyttivät vuosisatoja vanhoilta, ja valtavat hyllyt olivat täynnä kirjoja.

Professori lupasi, että voisin lainata aivan mitä tahdoin. Hän pahoitteli, ettei hänellä ollut kirjoja suomeksi, ruotsiksi tai englanniksi; sen sijaan hänellä oli saksan ja ranskankielisiä teoksia, jos osaisin lukea niitä. Hän osoitti hyllyjä: tuolla on saksalainen idealismi, tuolla saksalainen eksistentialismi, tuolla on ranskalainen 1700-luvun filosofia, sitten 1800-luku, tuo pidempi hylly on ranskalainen moderni filosofia. Asunto vaikutti elokuvakulissilta, jonka keskellä minun täytyi nyt esittää, että kaikki oli normaalisti, asiaankuuluvasti.

Kysyn mitä professori oli tekemässä. Hän sanoi kirjoittaneensa esipuhetta Heideggerin *Sein und Zeitin* uuteen käännökseen. Vilkaisin häntä: hänellä oli Adidaksen college-housut jalassa ja huppari päällä. Hän sanoi kirjoittaneensa koko päivän, syöneensä vain leivän lounaaksi. Hänellä oli ollut koko ajan niin kova kiire kirjoittaa. Hän sanoi, että hänen oli nyt nälkä.

77

Vuonna 2060 olen 77-vuotias, jos saan elää niin pitkän elämän. Olen täynnä muistoja, olen vanha, ehkä toimintakykyinen, ehkä kirjoitan yhä, ehkä lapseni käyvät lastensa katsomassa minua.

Siihen on hyvä tähdätä, mutta siihen on mahdotonta pyrkiä. Mikään ei takaa onnistumista, suojaa epäonnelta. Elämää varten ei ole kypärää. Heijastin on: jonkinlainen ymmärrys, yritys sivistyä, nauttia elämästä.

78

Yritän muistaa, millainen professorini oli, tulla edes hieman hänenlaisekseen. Esikuvilla on merkitystä. Aktiiviset, elämästä iloitsevat vanhukset ovat parhaita esimerkkejä.

79

Professori katosi lyhyin, vikkelin askelin pienempään huoneeseen vaihtamaan vaatteita. Pian hän palasi solmio kaulassaan, viittoi minut mukaansa eteiseen ja laittoi takin päälleen. Hän kulki ketterästi vanhan, korkean kynnyksen yli ja sulki oven molemmat lukot. Hän käänsi avaimia monta kertaa ympäri.

Hän sanoi, että hänen kotiinsa oli kerran murtauduttu.

En osannut sanoa, mitä olisin tahtonut sanoa.

-Mi dispiace, minä sanoin.

Professori näytti huvittuneelta.

Oloni oli sekava. Hänen kotinsa oli toisesta todellisuudesta, jonka olin nyt nähnyt: pelkän hengen todellisuus kalusteina ja sisustusratkaisuina. Tuntui, että kun oven laittoi kiinni, koti heti lakkasi olemasta.

Hän oli varmastikin tottunut siihen, että ihmiset kummastelivat hänen kotiaan, että se teki vaikutuksen.

En kysynyt, miten hän sai kirjat ylähyllyiltä.

Hänellä täytyi olla jossakin tikkaat.

Kuvittelin, että hän kiipeili niillä usein, etsi kirjoja, artikkeleita.

Kuljimme portaat alas.

Hän oli yli kahdeksankymmentä, hän oli alle 160 cm pitkä, hän oli koko ajan kumarassa, ja kuitenkin hän kulki yhtä ketterästi kuin minä, joka olin aina pitänyt itseäni jokseenkin urheilullisena. Hän oli kuin jokin liian älykäs eläin, joka kuljetti aivoja ja silmälaseja ripein askelin ja huvittui itsekin siitä, että oli syntynyt ihmiseksi eikä kirjaksi.

80

Professori asui samalla kadulla kuin hänen ravintolansa. Se oli tietenkin kätevää: hän saattoi kulkea kipittää portaat alas huvittavassa ryhdissään ja kulkea Borgo Pio 32:sta Borgo Pio 20:n, Da Robertoon, jossa henkilökunta tunsi hänet, tervehti aina täsmälleen yhtä kohteliaasti ja kunnioittavasti,

antoi hänelle aina saman pöydän, ja toi aina saman aperitiivin: pienen lasin chiantia vuodesta toiseen.

-Buena sera professore, tarjoilija sanoi.

-Buena sera. Siamo in due, professori sanoi.

Tarjoilija johdatti meidät pöytään, jossa oli ylimääräinen tyyny professoria varten.

-Professore, tarjoilija sanoi, -professore, professore.

He vaihtoivat kuulumisia. Se oli yksinkertaista ja tehokasta, koska repliikit oli sanottu niin monena vuonna, aina samat, hyvää, myös sisaren lapsille, töitä ja opetusta, kyllä, säätila.

Professori esitteli minut.

Tarjoilija kätteli ja kumarsi sitten ujosti ja lähti pois.

-É piacevole, professori sanoi.

Professori alkoi puhua omista opinnoistaan, hän muisteli miten oli elättänyt itsensä kansakoulunopettajana saadakseen tehtyä väitöskirjan, hän kertoi miten oli sodan aikana lähellä tulla ammutuksi. Hän sanoi viettäneensä silloin paljon aikaa vuorilla, ja se oli vaarallista: sekä saksalaiset joukot että vastarintaliikkeen sotilaat olivat vetäytyneet vuorille. Ne etsivät toisiaan ja pakoilivat toisiaan vuorilla.

81

Valtaosa kuntien työntekijöistä on hoito-, hoiva- ja kasvatusalojen ammattilaisia ja monissa kunnissa on pula osaavasta työvoimasta. Jatkuva liian vähäisellä työntekijämäärällä toimiminen lisää työntekijöiden vaihtuvuutta. Palkankorotus ei yksin riitä ratkaisuksi; toisaalta suuri osa kunnista on talousvaikeuksissa.

82

Kulttuuri rikastaa ja voimaannuttaa koko työelämää, se on sekä työntekijöiden että asiakkaiden elämänlaatua ja toimintakykyä parantava tekijä. Kuitenkaan kulttuuri ja taide eivät voi typistyä osaksi terveydenhuoltoa tai sosiaalityötä. Kulttuurissa ja taiteessa on aina kysymys myös jostakin muusta. Jostakin ravistelevasta, vaikuttavasta, jopa mystisestä.

83

Kulttuuritapahtuma ei ole hoitotoimenpide.

84

Työikäisten vähenevä ja vanhusten kasvava määrä saa aikaan voimakasta priorisointia ja pahimmillaan aktivismia, johon liittyy vanhusvihaa. Tällaisessa yhteiskunnassa kukaan ei halua vanheta, joten nuoruudesta ja nuorekkuudesta tulee tavoiteltava olotila. Tällöin perinteiden vanhuuden ja kokemuksen kunnioittaminen muuttuu vastakohdakseen, inhoksi ja halveksunnaksi kokemusta kohtaan.

85

Muistot ovat omituisia. Ne kertyvät. Kun kysyn lapseltani, muistaako hän, yllätyn kun hän sanoo muistavansa. Yllätyn säännöllisesti omista muistoistani. Ne kertovat siitä, että olen elänyt. Toisinaan ne suorastaan shokeeraavat minua.

11

Nyt, vaippojen keskellä, ne vakuuttavat että olen elänyt. Muistan oudot neulaset viidakossa. Muistan eläimiä hämärässä. Muistan professorin, hänen tapansa puhua. Muistan hänen kätensä. Muistan hänen katseensa.

86

Elämä keski-iässä ei saa olla pelkkää työtä. Ruuhkavuodet eivät saa olla pelkkää ruuhkaa. Arki ei saa olla pelkkää jaksamista. Jokainen uuvuttava jakso kostautuu omalla tavallaan. Jokainen burnout tekee seuraavan todennäköisemmäksi. Siksi hyvän vanhuuden kannalta myös keski-iän ylirasitusta on tärkeää välttää.

87

Ihmiset, jotka voivat tehdä mielekkäitä tehtäviä, riittävän joustavalla, ei liian kuluttavalla aikataululla hyvässä ja kannustavassa seurassa, ovat luultavammin niitä, jotka jäävät vapaaehtoisesti tekemään työelämän läheisyyteen asioita toisia pitempään. Tämä johtuu siitä, että heille työ on motivoivaa ja palkitsevaa, joten siitä täydellinen pakeneminen ei ole kannattavaa.

Ihmisen hyvinvoinnin ja elämän mielekkyyden mahdollistaminen edellyttää vapautta edistää itselleen tärkeitä päämääriä. Lisäksi on oleellista, että pystyy olemaan sellaisessa asemassa, etteivät toiset voi alistaa sinua palvelemaan heidän omia intressejään.

88

Raha palaa aina takaisin kiertoon, mutta aika ei palaa. Sen saa pitää loputtomiin. Kokemukset muuttuvat sitä arvokkaammiksi mitä vanhempi ihminen on.

89

Katsoin professoria laskun äärellä. Hän kyyristyi nähdäkseen summan ja tarkensi katseensa äärimmilleen. Hän näytti heikolta ja pelokkaalta. Ajattelin, että sivulta, vailla silmiensä kirkasta intensiteettiä, hän näytti miltei kuolleelta. Ehkä hän juuri sen vuoksi keskittyi puheeseen niin paljon, käytti katsettaan ja karismaansa, ehkä juuri sen vuoksi hän keskittyi puheeseen ollakseen vielä karismaattinen, tehdäkseen vaikutuksen lähestyvästä kuolemasta huolimatta.

Hänessä oli kuolevan älykön satumaista voimaa.

Henkeä.

Hän katsoi tyhjää tiramisu-kuppiaan ankeana ja valittavan näköisenä.

Hän antoi laskun ja rahat tarjoilijalle.

-È a posto cosi, hän sanoi.

-Grazie professore, é molto gentile, grazie.

Kun professori tarjoilijan mentyä kysyi, tahtoisinko tulla hänen luokseen lasilliselle grappaa, minun oli helppo kieltäytyä. Hyvästelin hänet ravintolan edessä liian nopeasti ja kiitin illallisesta liian nopeasti ja menin pysäkille odottamaan bussia numero 89. Minua itketti hieman ja ennen kaikkea minulla oli hirvittävän kylmä. Kylmässä, raivoavassa viimassa minä aivan tärisin siitä, miten kylmää maailmassa yhtäkkiä oli.

90

Maaseudun ja väestökeskittymien elämysmaailmat etääntyvät yhä kauemmaksi toisistaan. Myös käsitys ajasta muuttuu. Maaseudulla aika on hidasta ja raskasta, kaupungissa nopeaa ja kevyttä. Kaupungin silppumaisen, kiirehtivän arjen vastapainona on maaseudun keskittynyt, kokonainen vuodenkierto. On löydettävä tasapainon kaupungin ja maaseudun välillä, nuoruuden hädän ja vanhuuden maltin välillä.

91

Vanhuuden vuodet ovat elämäntäyteisiä, villejä ja viriilejäkin, kullakin omannäköisiä. Kun voimat heikkenevät ja avun tarve lisääntyy, palveluita on saatavilla oikea-aikaisesti ja laadukkaasti. Viimeisien vuosien hoitoon ja saattohoitoon on riittävät resurssit.

92

Hän lähti kulkemaan edelläni. Kun kuljin liian hitaasti, hän kääntyi minua kohti ja hoputti minua. Hän käski minua lähemmäs, ja aina kun olin saavuttamassa hänet hän pyrähti nopeasti eteenpäin. Näin jatkui pitkään. En tiedä miksi ajattelin, että minulla ei ollut muuta mahdollisuutta kuin seurata häntä.

93

Pilvet leijuivat toistensa ohi hämärällä yötaivaalla. Rapistuneet seinät heijastivat katulamppujen valoa. Useimmissa ikkunoissa oli yhä valo.

94

Hän johdatti minua pysäkeistä, risteyksistä ja valoista välittämättä eteenpäin. Näin että hänen oli kiire. Pysyttelin hänen perässään. Jos jäin hänestä jälkeen, hän kääntyi moittivasti katsomaan taakseen.

Kun saavuimme perille, olin nääntynyt. Hän painoi poskensa seinää vasten. Olin erottavinani hymynkaltaisen hänen kasvoillaan.

95

Maa oli täynnä vihreitä ja keltaisia neulasia, vihreät olivat kai pudonneet myrskyssä turhan aikaisin. Maassa oli koko ajan jotakin erikoista, oudon muotoisia kiviä, minulle tuntemattomien eläinten papanoita, lehtiä puista, jollaisia en ollut nähnyt muualla.

96

Hän katsoo ovea, arvioi lukkoa, työntää sitten avaimen lukkoon. Tämän tehdessään hän hieroo käsiään yhteen kuin vanhus, joka on istunut tulen ääressä vuosikymmeniä ja pohtinut elämäänsä – miten omituinen näky onkaan rauhallisesti hengittävä ihminen, joka ymmärtää alkavansa ymmärtää.

97

Professorini kuoli 97-vuotiaana. Pian hänen kuoltuaan hänelle omistettiin katu hänen synnyinkylässään. Via Rigobello kantaa hänen muistoaan Malon kylässä lähellä Vicenzaa. Tie johtaa kylän keskeltä Mikaelin kirkolta peltojen keskelle.

98

Toivoa on niin kauan kuin mieli toimii, niin kauan kuin mieli jaksaa toivoa. Toivo on sisäistä liikkumatilaa. Se on ymmärrystä pysähtyä, katsoa ja nähdä. Sisäinen liikkumatilan vaaliminen on elämän vaalimista.

99

Rekkojen ääni kantautuu talojen väleissä ylimpiin kerroksiin asti. Pidän siitä miten hiutaleet putoavat. Ne ovat märkiä ja suuria, kuin valkoisia häntiä. Ne putoavat maisemaan. Ne peittävät sen kokonaan.

100

Satavuotiaat eivät ole saavuttaneet mitään täyttä ikää. Heidän aikansa jatkuu yhä, taipuu, lisääntyy, muuttuu. Heidän voi ajatella kehittyvän koko ajan. Heidän voi ajatella samanaikaisesti rapistuvan ja kehittyvän.